

Bezoek M-museum te Leuven: Dieric Bouts - schilder (en beeldenmaker)

Verslag van Jean-Pierre

Vooreerst wil ik enkele persoonlijke bemerkingen naar voren schuiven:

Dit verslag wordt geen uitvoerige neerslag van ons bezoek. Ik wil het kort en simpel houden, vooral omdat we zo veel verscheidene "dingen" voorgeschoteld kregen, dat het onmogelijk is om alles op te nemen in dit verslag. Voor hen die graag een uitgebreid fotoverslag willen van ons bezoek aan het M Leuven, verwijs ik graag naar onze website van Koperen Passer Tienen <https://kptienen.be/foto's>. Dankzij de goede zorgen van onze fotograaf ter plaatse Michel Foulon en de aanbrenge op de website achteraf door Karel Van Rompaey krijg je een beter overzicht van ons museumbezoek.

Ik daarentegen beperk me dus tot enkele zeer waardevolle stukken en gegevens over Dieric Bouts (die ik in de loop van deze tekst soms ook "DB" zal noemen).

Links een foto van Eddy Merckx na een gewonnen wedstrijd in 1972 in Schoten, rechts de Christusafbeelding 'Vera Icon' uit 1456-1464 van Dieric Bouts. Is er een verband?

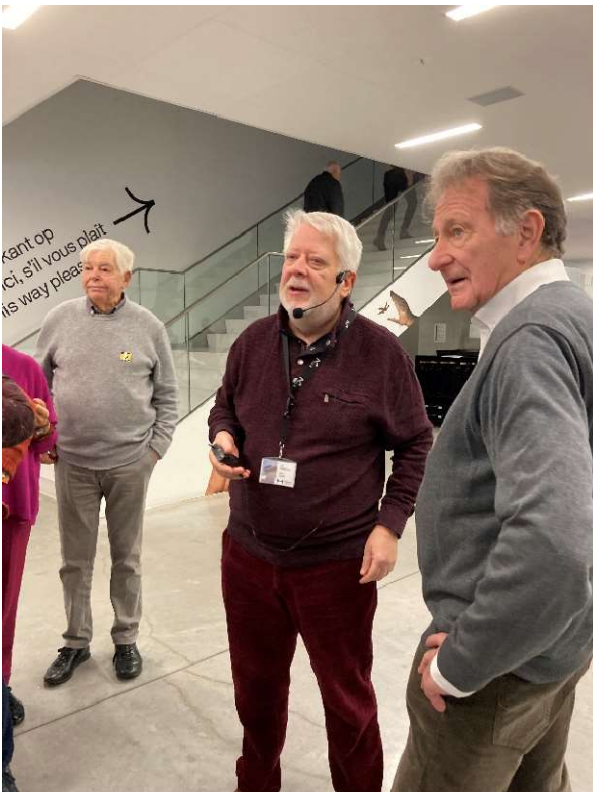
Heb ik nog niks verteld over de techniek die Dirk gebruikte. De Vlaamse Primitieven waren pioniers in **het gebruik van olieverf**. Deze techniek stelde hen in staat om fijnere details en realistische texturen te creëren. Voornamelijk olieverfschilderijen op eiken panelen. Tevens was Dieric een van de eerste kunstenaars in de Nederlanden die het wetenschappelijke lijnperspectief kon toepassen.

Laten we eraan beginnen...

Met 23 vertrokken we om 09.50 uur naar Leuven . Gelukkig wist onze chauffeur dat we niet konden afgezet worden aan het museum zelf omwille van de kerstmarkt en de wekelijkse marktdag op vrijdag. Dus even stappen van het Justitiepaleis in de Rijschoolstraat om dan recht door de Vaartstraat te volgen tot aan het museum. Na even wachten (we waren 20 minuten te vroeg - het museum opende pas om 11.00 uur) gingen de deuren open, werden alle administratieve zaken geregeld en werden de Koperen Passers met enkele dames die mee afgereisd waren, opgesplitst in twee groepen. **Groep één** met onze vriend en gids Jos Vandevenne en **groep 2** (de rest van ons gezelschap) met een dame als gids. Ondergetekende was lid van de eerste groep en dus krijg je zijn indrukken mee van die groep (sorry voor de leden van de tweede groep)! Iedereen ontving een ontvangertje met hoofdtelefoon en na wat technische ingreepjes van

de gids, kon iedereen hem/haar zeer goed horen en dat was echt wel nodig vooral op de zeer drukke momenten in het museum zelf (veel volk).

Om een verslag weer te geven van de rondleiding van Jos (en waarschijnlijk ook van de andere gids) is onbegonnen werk. De zeer kundige en welbespraakte vlotte manier van uitleg, doorspekt met grappige anekdotes, samen met allerlei wetenswaardigheden over de tentoongestelde werken, zorgden voor een aangename, ontspannen en vooral leerrijke rondleiding. Heerlijk toch !

Nog dit: Leuven was in het midden van de 15de eeuw een stad in volle opbouw en herstel, na een periode van oorlogen en pestepidemieën. Met de oprichting van de universiteit in 1425 werd de stad ook een intellectueel centrum.

Nog "iets" over DIRK BOUTS zelf:

Ken je Dieric Bouts nog niet zo goed of wil je meer weten over hem? Okee, maar voor ik verder ga: heb je nog niks opgemerkt? Natuurlijk: de verschillende schrijfwijzen van zijn voornaam: o.a. Dyeric, Dierick en Diericke. En er zijn nog meer geheimpjes omtrent deze man, die nooit heel veel in de schijnwerpers kwam ondanks zijn artistieke gaven.

Zo werd hij **waarschijnlijk** geboren in Haarlem rond 1410. Van zijn jeugd is praktisch niks geweten. Ook niet van zijn opleiding en de periode van verhuis van Haarlem naar Leuven.

Rond zijn dertigste en onder sterke invloed van Rogier Van Der Weyden maken Bouts' schilderijen enige bekendheid.

In 1448 trouwt hij met de rijke Catharina van der Bruggen, een vrouw uit Leuven van een patriciërsfamilie met hoog aanzien. Dieric krijgt uit dit huwelijk 2 zonen (die later ook schilders werden - de oudste Dirk de Jonge leidde zelfs het atelier verder na Dierics dood) en 2 dochters.

Benoemd tot stadsschilder van Leuven in 1472 woonde hij als een welgestelde burger in een stenen huis in de Minderbroedersstraat in Leuven. Helaas stierf zijn vrouw heel jong. Zelf hertrouwde hij pas in 1475 kort voor zijn dood. Dieric overleed namelijk op 6 mei 1475. In datzelfde jaar traden zijn twee dochters in het klooster. Had het ene met het andere te maken?

Ook is er enige verwarring opgetreden tussen Dirk en een zekere Hubrecht Stuerbout. Beiden actief op hetzelfde moment in Leuven: de ene als stadsschilder en de andere als stadmeesterschilder. Ook mag gezegd worden dat DB geen kunstenaar mag genoemd worden, maar wel een ambachtsman. Het verschil ligt hem voornamelijk in het feit dat een ambachtsman werkt voor (een) opdrachtgever(s), wat het geval was voor DB. Akkoord dus over het feit van de vele rariteiten betreffende meneer Bouts?

Nu met de lift naar de eerste verdieping waar de eerste triptiek van DB (Dierick Bouts) werd voorgesteld: **De triptiek met de Marteldood van de heilige Erasmus (1460-1464)** besteld door een lid van de Broederschap van het Heilig Sacrament.

Merk de niet-originele lijst met 19de-eeuws opschrift. Het luik links stelt de H. Hiëronimus voor (met leeuw aan zijn voeten-dankbaar voor het verwijderen van een doorn uit zijn poot) en het luik rechts de H. Bernardus van Clairvaux met de duivel aan zijn voeten-symbool van al de tegenstand die hij als abt ondervond bij zijn taak als abt en prediker. Later werd hij als eerste

cisterciënzermonnik opgenomen in de heiligenkalender.

Normaal is dit werk te zien in de Sint-Pieterskerk te Leuven als een van hun belangrijkste eigen werken. Nu voor de gelegenheid overgebracht naar het M .

Merk ook het rare “hoedje” op het rechterluik (symbool voor magister van de universiteit). Dit “hoedje” is ook zichtbaar op het portret van Jan van Winckele van DB (1462) in het National Gallery Londen. De foto vind je op de website van de Koperen Passer .

En wie verwachtte er nu een cartoon in dit museum ? Te gek, maar zeker goed gevonden. Het moet niet altijd ernstig en ingetogen zijn . Of toch ?

Een verwijzing naar de Vlaamse Primitieven waartoe DB zeker mag genoemd worden. Als Vlaams schilder uit de 15de eeuw stond en staat Dieric bekend om zijn religieuze werken en portretten. Hij mag terecht beschouwd worden als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de Vlaamse Primitieven, een stroming in de schilderkunst die zich vooral kenmerkt door een zeer gedetailleerde weergave, realisme en symboliek , aandacht voor licht en schaduw en dit alles binnen voornamelijk religieuze thema's. Bouts daarbovenop staat vooral bekend om zijn religieuze schilderijen waarin de weergave van emoties en het creëren van een intieme sfeer hem eigen zijn.

Laten we verder gaan met onze toer.

O ja. Heb je ook de foto's gezien van NafiThiam (meerkampster)? Of Madonna ? Of Rihanna ?

Werk van Aelbrecht Bouts - Diptiek (tweeluik) - "Zie de mens" en "OLV van Smarten"

Uitzonderlijk in dit verslag een werk van de zoon van DB : Aelbrecht met deze wetenswaardigheid: dit werk werd onlangs aangekocht door het M museum. Prijs is onbekend , maar de verzekerde waarde bedraagt in de miljoenen euro's.

Nu trekken we naar de Mariadevotie-zaal.

Nog een uitzonderingetje-dus geen werk van Bouts maar van:

Rogier van der Weyden (1399-1464)

Rogier werd eveneens gerekend tot de school der Vlaamse Primitieven en vermoed wordt dat DB een leerling was van Rogier.

Madonna van Cambrai

Dit werk werd in de 14de en 15de eeuw op grote schaal gekopieerd vooral in Italië en Noord-Europa.

Bouts schilderde tal van Maria's met kind.

Deze icoon werd naar het M Leuvenvergezeld door drie personen, waaronder de pastoor hemzelf. Uit emotionele waarde stelde hij zelfs voor om 's nachts bij "zijn" icoon te overnachten uit schrik voor diefstal.

Merk de tedere manier waarop Maria het kind tegen haar wang neemt, terwijl haar armen het kind warm omhelzen .

Triptiek met de Marteldood van de heilige Hippolytus - gevierendeeld door paarden (1470-1479)

Deze triptiek werd omstreeks 1470-1475 door Hippolyte de Berthoz (griffier van beroep) en zijn vrouw besteld. Lange tijd dacht men dat dit een werk was van Memling. Het linkerluik wordt toegeschreven aan Van Der Goes. Anderen beweren dat DB dit drieluk schilderde op het einde van zijn leven (hij stierf in 1475). Helaas was dit werk niet voltooid. Bij zijn bezoek aan Leuven (hij zou er onafgewerkte werken van Bouts na zijn dood taxeren) zou Van der Goes het schenkersluik (linkse) voltooien.

Triptiek met de Kruisafneming' uit 1450-1458

Het siert Museum M dat het erin geslaagd is deze triptiek los te weken uit Granada. Het is namelijk de eerste keer in meer dan 500 jaar dat dit schilderij de kapel verlaat. Bouts mengt het religieuze tafereel met scènes en personages uit het dagelijkse leven. Figuranten en gebruiksvoorwerpen gaan hand in hand met Christus die van het kruis wordt gehaald. Let op de nijptang die aan de voet van het kruis ligt, allicht om de nagels uit Christus' handen te verwijderen.

Het schilderij, dat na de expo in Leuven een restauratie zal ondergaan, wordt op reuzenschermen omkaderd door fragmenten uit 'Il Vangelo secondo Matteo' van de Italiaanse regisseur Pier Paolo Pasolini (1964). Hij gebruikte de originele tekst uit het Mattheus-evangelie en maakte de film zonder professionele acteurs. De film had net zo goed ten tijde van Bouts opgenomen kunnen worden. Kan je ook terugvinden op You Tube !

Het Laatste Oordeel ?(1468-1469)

In 1468 sloot DB een contract met de stad Leuven voor de uitvoering van 2 opdrachten:

- "Vier gerechtigheidspanelen" - groot formaat - voor het stadhuis en
- "Het Laatste Oordeel", waarschijnlijk een triptiek (stadsrekeningen vermelden betaling aan slotenmaker voor 4 scharnieren en slot en een vergoeding voor metselaars voor stenen sokkel onder drieluik in raadzaal).

Hier op de foto merk je de twee werken die overgebleven zijn en zij stellen links de "Gelukzaligen op weg naar de hemel" voor (een engel leidt hen naar het paradijs op de achtergrond) en rechts de "Verdoemden in de hel" (bleke wanhopige figuren, bruine donker grijze rotsen en duivels als vleermuizen).

Een mogelijke thesis bestaat hierin dat op het middenpaneel een stervende zou kunnen afgebeeld zijn die aanschouwde wat hem in het hiernamaals te wachten stond.

And last but not least: Het absolute meesterwerk van Dirk Bouts :

Het veelluik "Altaarstuk van het Heilig Sacrament" met o.a. "Het Laatste avondmaal" geschilderd tussen 1464-1468 – ook uit de Sint-Pieterskerk

De 4 zijpanelen vertellen vier verhalen die met 'brood' en 'offer' te maken hebben uit het Oude Testament:

- het aanbieden van brood en wijn aan Abraham door Melchisedek, 'koning van Salem en priester van God' (Genesis 14:18-20);
- het eten van het paaslam bij de uittocht uit Egypte (Exodus 12:1-28);
- het verzamelen van manna tijdens de tocht door de woestijn (Exodus 16:2-36);
- en het opwekken van Elia met brood en water door een engel (Koningen 1, 19:1-8).

Het is echt de moeite om naar enkele details te kijken van het middenluik: de hostie, de lege schaal, het 15de-eeuwse interieur, het gelaat van Jezus, de zwartharige Judas, een tinnen schotel met een bruine saus, veel licht alhoewel er geen kaarsen in de luster zitten, de luster (of kroonluchter) aan het plafond zelf. Kijk ook eens door de spitsboogvensters die een doorkijk geven naar de Grote Markt en het stadhuis in opbouw!

Nog een wetenswaardigheid: dit schilderij werd besteld bij Dirk Bouts op 15 maart 1465 door het Leuvense Broederschap van het Heilig Sacrament van de Sint-Pieterskerk Leuven. Tijdens die periode mocht DB geen andere opdrachten aanvaarden. Centraal moest het Laatste Avondmaal staan. Voortdurend hielden 2 professoren theologie de voortgang en theologische correctheid van het werk nauwlettend in de gaten.

Maar ...Wie zijn die twee figuren aan de muur die kijken naar Jezus en zijn twaalf apostelen? Niemand schijnt het te weten. Men vermoedt dat het leden zijn van de Broederschap.

In de 19de eeuw werden de vier zijpanelen verkocht en als vergoeding van de oorlogsschade tijdens de Eerste Wereldoorlog in 1920 teruggeven, maar tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter weer in beslag genomen om uiteindelijk in 1945 definitief terug te keren naar Leuven.

En dan heb ik nog niks verteld over:

- "De Gerechtigheidsstaferelen"
- De vele "Maria met Kind"
- "Ecce Agnus Dei" (Johannes duidt Christus aan als het Lam Gods)
- "De vele landschapschilderijen", enz...

Besluit: Redenen genoeg om terug te keren naar het MLeuven !

Zin in nog meer Bouts? Je beleeft hem tijdens het festival in heel de stad met wandelingen, rondleidingen, fotozoektochten, diners met recepten uit de tijd van Bouts en een heus Boutsbier.

Dieric Bouts Festival: nog tot 14 februari 2024 (aldus onze gids en niet tot 14 januari zoals op de affiches vermeld staat) ! Daarna voorziet M Leuven nog een tweede meer technische tentoonstelling rond de werken van Bouts. Reden is dat de werken niet tegen de koude kunnen en bijgevolg niet mogen getransporteerd worden.